

ti kuulijoitaan ”märehtimään” Raamatun kirjoituksia. Ehtoollinen on kristityille yhteyden ateria ja merkki tulevasta taivaallisesta elämästä. Piispan perusviesti onkin oikeastaan ilmaistu jo teoksen kannessa: tie taivaaseen käy vatsan kautta.

JOONA SALMINEN
TEOL.MAIST., HELSINKI

GUSTAV BJÖRKSTRAND
En kyrkolag i samklang med tidens verkliga behov: Den av ärkebiskop Jacob Tengström ledda kyrkolagskommitténs försök att utforma en ny kyrkolag för Finland i komparativt perspektiv. SKHST 201. Helsinki 2007. 258 s.

Gustav Björkstrand on kahdessa tutkimuksessa käsitellyt autonomian ajan alkupuoliskon merkittävää, mutta vähemmälle huomiolle jäänyttä vaihetta kirkko-oikeudessa. *Försök till ny Redaction af Kyrko Lag För Finland* (1988) on Tengströmin nimeä kantavien kirkkolakiehdotusten lähdekirjallinen julkaisu. Se sisältää täydellisen tekstin vuoden 1825 kirkkolakiehdotuksesta, muutokseen ehdotuksen kappaleista I–X vuodelta 1829 sekä ehdotuksen papinvaalijärjestykseksi. Nyt arvioitava teos *En kyrkolag i samklang med tidens verkliga behov* on lähdekirjittaisen tutkimuksen jatko. Johdannossaan Björkstrand luo katsauksen kirkkollisiin reformipyrkimyksiin ennen vuotta 1809. Seuraavissa luvuissa on esillä vuoden 1825 kirkkolakiehdotuksen syntyvaihe, ehdotuksen valmistelu sekä kirkkolakikomitean jatkotyöskentely, vuoden 1829 ehdotus ja Tengströmin yritykset 1829–1832 viedä kirkkolain uudistaminen päätökseen. Björkstrand analysoi komitean ehdotuksia ja käy yksi-

tyiskohtaisesti läpi komitean työtä ja tavoitteita. Viimeisessä luvussa hän tarkastelee ja vertaa Tengströmin ehdotusta vuoden 1686 kirkkolakiin, kirkkolakiehdotukseen Venäjän evankelisten seurakuntia varten, Ruotsin kirkkolakiehdotukseen 1828, J. J. Nordströmin kirkkolakiehdotukseen 1845 ja Schaumanin kirkkolakiehdotukseen 1863. Kaikkien uusien kirkkolakiehdotusten perusdokumentti on vuoden 1686 kirkkolaki. Käyttämästään laajasta lähdemateriaalista Björkstrand viittaa Tengströmin ja W. G. Laguksen kirjeenvaihtoon, johon tutkimus ei aikaisemmin ole kiinnittänyt huomiota. Kirjeenvaihto valaisee ennen muuta kirkkolakityön viimeistä vaihetta.

Voimassa ollut karoliininen vuoden 1686 kirkkolaki oli vanhentunut ja sen hallinta käynyt ongelmalliseksi. Vaatimukset kirkkolain uudistamiseksi oli torjuttu sillä perusteella, että lakiasiat olivat kuninkaan aloitteen varassa. Poliittisen tilanteen muuttuminen Suomessa 1809 merkitsi uutta lähtökohtaa erillaisille kirkkollisille uudistushankkeille. Uskonpuhdistusjuhlan 1817 valmistelun yhteydessä käynnistyi käsikirjan, virsikirjan ja katekismuksen uudistaminen sekä kirkkolain tarkistaminen. Senaatti valitsi jäsenet muihin kolmeen komiteaan, mutta jätti kirkkolakikomitean asettamisen keisarin tehtäväksi. Sen kohdalla noudatettiin kustavilaisen ajan käytäntöä. Komitean edustava koostumus tarkoitti, ettei pyritty vain kevyeen versioon vaan uuteen kirkkojärjestykseen. Monin tavoin ansioituneen Tengströmin tulo komitean puheenjohtajaksi oli itsestään selvyys. Teologisilta ja aatteellisilta näkemyksiltään komitea jakautui pääpiirteissään konservatiivista linjaa edustaviin ja uudistusta ajaviin liberaaleihin. Edellisten teologinen tausta liittyi ortodoksiaan ja pietismiin. Liberaalirintamassa Tengströmin ohella oli valistusajan rationalismin edustajia. Tengströmin opillisen linjan, neologian, vaikutus on

nähtävissä hänen kirkko-oikeudellisissa linjauksissaan.

Kaikkien neljän komitean yhteisessä kokoontumisessa Turussa 12.–14.2.1818 Tengström lausui, että kirkkolakikomitean tehtävä oli selkeä – oli luotava uusi kirkkolaki, joka vastasi ajan käsityksiä ja vaatimuksia paremmin kuin voimassa oleva laki. Myös uudet, valoisammat teologiset virtaukset edellyttivät muutoksia. Kysymys oli 1686 lain revisiosta eli tarkistuksesta. Kirkkolakikomitea kokoontui Turun kokouksen yhteydessä. Tengström lähti siitä, että kirkkolakiin tuli tehdä parannuksia ja lisäyksiä. Uusi poliittinen tilanne tuli erityisesti ottaa huomioon. Kirkkolakia uudistettaessa tuli säilyttää sen ”henki ja tarkoitus”. Tengström katsoi myös, että uuteen kirkkojärjestykseen ei ole kovin ”laveasti” otettava kaikkea sellaista, mikä tarkoitti seurakunnallisia asioita. Jo tässä vaiheessa komitea otti askeleen siihen suuntaan, että laki ja asetukset tuli erottaa toisistaan. Tengström ei tavoitellut pelkkää kirkkolain kodifointia vaan pyrki lain uudistamiseen. Hän sai linjalleen komitean tuen. Komitea piti ensimmäisen kokouksensa maaliskuussa 1819. Valtiopäivien kutsuminen koolle oli tullut ajankohtaiseksi ja oli toiveita, että kirkkolaki saadaan uudistettua. Tengström esitti komitealle kirkkolakiehdotuksensa kaksi alkulukua. Ehdotuksessa oli kysymys uskonnonvapaudesta ja sen ulottamisesta kaikkiin maan asukkaisiin. Hän katsoi, että ”ajan henki” ja maan poliittinen tilanne vaati muutoksia. Ehdotus jakoi mielipiteet. Seuraavassa kokouksessaan samana vuonna komitea päätti ottaa työn pohjaksi 1686 kirkkolain. Se otti huomioon myös Tengströmin ehdotuksen alkuluvuista.

Uusi kirkollinen ja poliittinen tilanne edellytti uskonnonvapauteen kuuluvien asioiden ratkaisemista. Vastakkaiset näkemykset törmäsivät toisiinsa. Sekä konservatiivisella että liberaalilla taholla etäännyttiin uskonnollisesta perustelusta. Uskonnonvapautta arvioitiin siitä

käsin, mikä maalle oli parasta uudessa tilanteessa. Ilmeisesti Anders Chydeniuksella oli merkittävä vaikutus Tengströmin uskonnonvapauksikäsitteiden muotoutumiseen. Tengström oli puolustanut neologiaa Ruotsin vallan aikana ja katsoi, että sillä ja uudella poliittisella tilanteella on keskinäinen yhteys. Konservatiiveilla, J. Sundvallilla, J. B. Haartmanilla ja Gustaf Gadolinilla, oli ortodoksinen ajalta periytyvä yhteinen ymmärrys ja käsitys uskonnosta. Heidän mukaansa vallitsevassa tilanteessa, oli pidettävä kiinni valtionuskonnosta, ei vain kirkon, vaan myös kansakunnan olemassaolon takeena. Haartman ja Gadolin katsoivat, että muutokset uskonnonvapauden kohdalla olivat uhka koko kansakunnan olemassaololle. Käytännössä kysymys koski ortodoksien oikeutta valtion virkoihin. Tengströmin mukaan myös ortodokseilla oli oikeus valtion virkoihin eikä heidän tarvinnut niistä kilpailla. Hän sai vastaan voimakkaan arvostelun ja korjasi ehdotustaan siten, että kaikki maan asukkaat vapaasti ilman omantunnon pakkoa voivat tunnustaa niin yksityisesti kuin julkisesti sitä kristillistä uskoa, johon heidät on kasvatettu. Björkstrand toteaa, että tähän mennessä ei ole kiinnitetty huomiota siihen, että Tengström joka tapauksessa avasi mahdollisuuden oman maan kansalaisille muuhun kuin luterilaiseen tunnustukseen. Tengström esitteli 12.2.1825 komitealle valmiin ehdotuksensa *Förslag till Ny Redaction av Kyrko Lag för Storfurstendömet Finland*.

Palautteiden jälkeen komitea koontui vuoden 1829 alussa, samalla viimeisen kerran. Poliittisessa tilanteessa oli tapahtunut muutoksia. Uusi hallitsija Nikolai I oli antanut hallitsijan vakuutuksen joulukuussa 1825. Valtiopäivien kokoontumisesta oli jälleen toiveita. Polttavimman kysymyksen kreikkalais-ortodoksien oikeudesta valtion virkoihin keisari oli ratkaissut manifestilla 1827. Uusittu vuoden 1829 kirkkolakiehdotuksen nimeksi tuli *Kyrkolag för Finland*.

Nimi kertoo muutoksesta. Haluttiin tietoisesti luoda ensimmäinen kirkkolaki Suomen kansalle. Tengström ei kuitenkaan nimittänyt ehdotustaan Suomen kirkkolaksi kuten komitea oli päättänyt vaan hänen mukaansa kysymys oli edelleen "Försök till ny Redaction af Finlands underarbete varande Kyrkolag". Suhteessa keisariin ja ortodoksikirkkoon komitea oli varovainen; Tengström sitäkin pidättyväisempi. Vuoden 1825 ehdotuksen muokkaaminen osoittaa myös, että kirkon ja valtion tehtävät sekä kirkon ja yleisen lain määräykset tuli erottaa toisistaan entistä selvemmin. Konventikkeliplakaatti jätettiin pois vuoden 1829 ehdotuksesta viittaamalla yleisen lain määräyksiin.

Uudistustyötä oli mahdollisuus jatkaa vuonna 1831, mutta suunnitelmat kariutuivat. Kenties suurin syy oli poliittisen tilanteen muuttuminen. Tengström kuoli joulukuussa 1832. Komitean puheenjohtajaksi tuli konservatiivi Gustaf Gadolin, jonka näkemykset kirkkolain uudistamiseksi poikkesivat Tengströmin linjasta. Ei ole tietoa, miten komitean työ tämän jälkeen jatkui. Uusi arkkipiispa Melartin pyrki siihen, että uusi kirkkolaki ja -järjestys saataisiin lopullisesti toimitettua. Uuden ehdotuksen laatijaksi tuli oikeushistoriallisen koulun edustaja J. J. Nordström.

Vertailuvassa luvussa Björkstrand avaa laajan näkökulman 1800-luvun alkupuoliskon pyrkimykseen kirkkolain uudistamiseksi ja tarkastelee Tengströmin kirkkolakiehdotusten suhdetta 1686 kirkkolakiin sekä viireillä olleisiin kirkkolakiehdotuksiin Suomessa ja sen lähiympäristössä. Björkstrand hahmottaa ja selkiyttää kuvaa Tengströmin asemasta ja merkityksestä kirkkolain uudistajana. Uutena lähteenä Björkstrand tuo esille Schaumanin käsin kirjoitetun kirkkolakiehdotuksen F. L. Schaumans förslag 1862.

Tengströmin komitean ehdotukset kirkkolain uudistamiseksi kaatuvat vallitsevaan poliittiseen tilanteeseen ja komitean vanhoillisiin näkemyksiin. Maan uusi tilanne ja ortodoksisten alamaisten vahva osuus Vanhan Suomen jälleenyhdistämisen jälkeen oli edellyttänyt luterilaisen kirkon aseman uudelleen tarkistamista. Tengström lähti siitä, että kirkkolaki voi koskea ainoastaan luterilaista kirkkoa ja valitsi saman tien kuin myöhemmin Schauman. Tällä linjalla hän työskenteli lisätyn uskonnonvapauden puolesta. Toisena tavoitteena oli lain ja asetusten erottaminen toisistaan ilman että se toteutettaisiin laajasti. Komiteassa esillä olleet kysymykset kirkon itsenäisyydestä, keisarin asemasta, kirkon ja valtion suhteiden määrittelystä, synodista sekä koulun ja yliopiston asemasta kirkkolaisissa jäivät toteutumatta. Tengström ymmärsi kuitenkin paremmin kuin useimmat aikalaisensa kirkollisen lainsäädännön perusteellisen uudistamisen tarpeen. Hän ei osoittanut mitä tahansa ymmärrystä vahvistaa kirkon itsenäisyyttä vaan joutui elämään uudistuspyrkimysten kanssa puun ja kuoren välissä. Tengströmillä oli epäilemättä tavoite antaa luterilaiselle kirkolle itsenäisen kirkkoprovinsin linjan mukainen asema venäläisen keisarin alaisuudessa. Kirkon hallintorakenteessa Tengström ei nähnyt aiheelliseksi episkopaalis-konsistoriaalisen hallintomuodon yhdistämistä synodaaliseen. Hän ei katsonut tarpeelliseksi vahvistaa luterilaisen kirkon sisäistä itsenäisyyttä ja itsemääräämisoikeutta. Hän ei myöskään oivaltanut, mitä seurasi luterilaisen yhtenäiskulttuurin hajoisesta: tarve erottaa toisistaan kirkon ja yhteiskunnan tehtävät.

En kyrkolag i samklang med tidens verkliga behov on perusteellinen tutkimus kirkkolain uudistamispyrkimyksistä 1800-luvun alkupuoliskolla. Björkstrand kartoittaa Suomessa vuoden 1809 jälkeen vallinneen kirkko-oikeudellisen tilanteen ja osoittaa paikan, josta kirkon hallinto ja toiminta oli pyrittävä järjestämään uudelleen. Muuttuneessa valtiolisessa ja kirkollisessa tilan-

teessa luterilaiselle kirkolle oli saatava aikaan kuuluva legimiteetti ja kirkollisen elämän vakaus. Kirkkolain uudistaminen oli lähtenyt liikkeelle ajan hengessä ja sen vaatimusten mukaisesti. Hanke viivästyi ja aika ajoi ohi. Pyrkimyksiin kirkkolain uudistamiseksi sisältyi kuitenkin jatkumo. Tengström ennakoii monin kohdin tulevaa kehitystä ja osoitti kaukonäköisyyttä omassa ajassa. Björkstrand nostaa hänen merkityksensä uuteen arvoon tiellä kohti uutta kirkkolakia.

SEPPO VÄÄTÄINEN
TEOL. LIS., KERAVA

JOHANNA HURTIG & MARI LEPPÄNEN (TOIM.)

Maijan tarina: Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö yksilön ja yhteisön trauma. Helsinki: Kirjapaja 2012. 168 s.

Vuoden kristilliseksi kirjaksi vuonna 2012 valittu *Maijan tarina* herätti paljon huomiota heti julkaisunsa jälkeen. Mediassa oli sitä ennen puitu katolisessa kirkossa paljastuneita lasten hyväksikäyttötapauksia. Myös suomalaisen Adventtikirkon, Rauhahan Sana -lestadiolaisuuden ja vanhoillislestadiolaisuuden parissa ilmi tulleita syytöksiä samasta asiasta oli julkaistu lehtien palstoilla.

Kirjan toimittajat tarttuivat siis ajankohtaiseen aiheeseen. Teos on yritys tarkastella lasten seksuaalista hyväksikäyttöä päivälehtiä syvemmillä tasolla. Kirja on pohjimmiltaan tapauskertomus, jota asian tuntijat tarkastelevat omista näkökulmistaan. Yhdestä tapauksesta he nostavat esiin hyväksikäyttöön liittyviä yleisiä piirteitä, syitä ja seurauksia niin uhrin, tekijöiden kuin yhteis-

sön kannalta. Teoksen intentiona on yhtäältä osoittaa, millaista väkivaltaa uskonnollisessa yhteisössä voi tapahtua ja on tapahtunut. Toisaalta se selittää, miksi niin on tapahtunut ja tapahtuu. Lisäksi teoksella on muitakin tarkoituksia.

Kirjan aloittava Maijan kertomus on karu tarina. Se paljastaa hyväksikäytön kaikki puolet: teot, tapahtumat, tekijät, vaikutuksen uhrin elämään ja sen, kuinka vanhoillislestadiolainen uskonyhteisö, oma perhe mukaanlukien, sulki silmänsä ja syyllisti uhrin. Siskon poikaikästä ja tämän veli raiskasivat Maijan ensimmäisen kerran tämän ollessa yhdeksänvuotias. Seksuaalinen hyväksikäyttö jatkui teini-iässä, jolloin hyväksikäyttäjien määrä kasvoi. Hyväksikäyttö perhepiirissä loppui vasta kun pahasti traumatisoitunut, laimautunut ja puolustuskyvytön Maija sai lopulta kerrotuksi isälleen, että siskon puoliso kiusasi häntä. Vaikeudet tuntuivat helpottuvan, kun Maija perusti oman perheen turvallisen, samaan uskonyhteisöön kuuluneen miehen kanssa.

Itsenäistyminen, aikuistuminen ja perheellistyminen laukaisivat kuitenkin Maijan muistot. Hän kertoi kaiken siskoilleen ja vanhemmilleen. Nämä syyttivät tapahtuneesta Maijaa ja tyytyivät siihen, että miehet pyysivät tältä tekojaan anteeksi. Perhe asettui miesten puolelle ja kielsi Maijaa puhumasta tapahtuneesta.

Koska vanhoillislestadiolaisuus on Maijan hengellinen koti, hän haki tukea liikkeen puhujista, jotka niin ikään pitivät anteeksipyyntöä riittävänä tapahtuneen sovitukseksi. Rikosoikeudellisesti teot vanhenneivat, joten asiaa ei voitu viedä oikeuteen. Miehensä, muutaman harvan ystävän ja pitkän terapian avulla hän vuosien myötä hiljalleen selvisi, vaikka oman hyväksikäytön selvitys lähimpiirissä ja lopulta paikallisen yhteisön kokouksissa oli raskasta ja uhria ymmärtämätöntä. Maijaa auttoi viimein myös se, että vanhoillislestadiolaisen liikkeen johto julkisesti tuomitsi lasten hyväksikäytön.

Maija on peitenimi. Kirjassa pyritään muutenkin antamaan mahdollisimman vähän tietoja Maijan elämästä, mikä on saanut jotkut epäilemään koko tarinan todenperäisyyttä. Lukijan kannalta olisikin suuri helpotus todeta satasivuinen kertomus kokonaisuudessaan fiktiiviksi. Kuitenkin juuri lukijan epäusko ja torjunnan tarve osoittavat konkreettisesti niitä vaikeuksia, mitä hyväksikäytön uhrin joutuvat usein kohtaamaan. Heitä ei uskota.

Psykoterapeutti Eero Salin valottaa artikkelissaan muun muassa hyväksikäytön moninaista vaikutusta uhuriin. Lapset eivät yleensä osaa tai pelottelun takia eivät uskalla hakea apua omalta perheeltään. Siksi he jäävät yksin, eristäytyvät ja saattavat saada itsetuhoisia piirteitä. Aikuisena traumat vaikeuttavat parisuhdetta ja perhe-elämää.

Sosiaalityön professori Merja Laitinen puolestaan tarkastelee, mitä eri tietämisen tasoja lapsen seksuaalisen hyväksikäyttämisen julkiseksi tuleminen sisältää. Hän puhuu hiljaisesta tietämättömyydestä, siitä, kuinka kukaan ei näe uhrin tilannetta. Hiljaisuutta vahvistaa se, ettei uhrin kertomuksia uskota. Kun hyväksikäyttöä ei pidetä mahdollisena, se jää uhrin yksityiseksi ongelmaksi. Tietoinen hiljaisuus ja tietämätön puhe vaikeuttavat uhrin selviytymistä ja asian oikeudenmukaista käsittelyä. Laitinen nostaa esille, kuinka varsinkin pienissä yhteisöissä seksuaalisen rikoksen uhreista juorutaan. Heistä tulee julkista riistaa, mikä traumatisoi uhreja entisestään. Vasta niin sanotulla tietoisella puheella on tervehdyttävä vaikutus niin uhrin kuin koko yhteisön kannalta. Ammatillinen suhtautuminen ja asioiden käsittely auttavat uhria, samoin niin sanottu vaikuttamispuhe, jota *Maijan tarina* -teos myös edustaa.

Pastori, systemaattisen teologian alalta väitöstutkimustaan tekevä Heikki Nenonen selittää vanhoillislestadiolaista moraalijattelua. Hänen mukaansa se on niin sanottua pietistis-peräistä uskonetiikkaa, jossa